ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

Avgust №8, 2026

Агробизнес, наука и технология

AGROBIZNES FAN VA TEXNOLOGIYALAR

Agribusiness, science and technology

ISSN: 3060-5245

№ 083688

Platform & workflow by OJS / PKP

Toshkent-2026

BOSH MUHARRIR
Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.
Bosh muharrir oʻrinbosarlari:
Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.
Farmonov Toʻlqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.
Muharrir:
Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.
Tahrir hay’atining xalqaro a’zolari:
Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozogʻiston davlat texnologiya universiteti)
Vilija Alekněvičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)
Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)
Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xoʻjaligini rivojlantirish instituti (IAMO))
Daiva Makutenene – professor, (Vitautas Magnus universiteti, Litva)
Xaitboyeva Nargiza Alikulovna - i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)
Tahrir hay’ati:
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:
Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;
Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;
Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;
Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;
Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;
Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;
Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;
Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;
Achilov Mashrab Ulugʻbekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;
Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Yangiboyev Dilshod Gʻulomovich – i.f.f.d. (PhD);
Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;
Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Roziqov Jahongir Mustaqim oʻgʻli – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;
Javliyev Nuriddin Bektemir oʻgʻli – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari:
Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);
Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);
Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);
Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);
Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;
Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;
Eshonqulov Jamoliddin Saporboy oʻgʻli – q.x.f.d. (DSc), professor;
Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;
Atabayev Ma’ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;
Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);
Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;
Elboboyev Abdugʻani Shuxrat oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Muxammadov Yoʻldoshbek Akmal oʻgʻli – q.x.f.f.d. (PhD);
Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS
Toshkent davlat agrar universiteti

ALOQA UCHUN MA’LUMOTLAR
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet koʻchasi, 2-uy.
Jurnalning telegram manzili:
t.me/agrobiznes_elektronjurnal
E-mail: licht-1989@mail.ru
Jurnalning rasmiy sayti:
https://www.agrobiznesjournal.uz
Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma’lumot uchun, OAK Rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari boʻyicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari boʻyicha “Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar roʻyxati”ga kiritilgan.

Elektron nashr, 551-sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil 28-avgustda ruxsat etildi.

2026-yil, avgust.
№8-son.
ISSN: 3060-5245

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

ULUG‘BEK NURULLAYEV
Tomorqa xo‘jaliklari faoliyatidan olingan daromadga noqishloq xo‘jaligi faoliyati ta’sirini iqtisodiy baholash……………………………………………………………………..8
RO‘ZMAMATOV ABBOS TOLIBJON O‘G‘LI
O‘zbekistonda chakana savdo tarmog‘ining tarkibiy o‘zgarishlari va savdo xizmatlarini rivojlantirish yo‘nalishlari……………………………………………………………17
АЙТМУРАТОВА УЛБИКЕ ЖАЛГАСОВНА
Развитие методических подходов к комплексной оценке эффективности привлечения финансирования акционерными обществами через рынок капитала…………………………………………………………………………………………26
BAXRONOVA NILUFAR SUNNAT QIZI
Raqamli transformatsiya va yashil iqtisodiyot integratsiyasining innovatsion iqtisodiy o‘sishga ta’sir mexanizmlari…………………………………………………………36
KARAMATOVA NOIBA HUSNITDINOVNA
Korxonada ichki nazorat va audit tizimini takomillashtirish yo‘nalishlari…………44
VEI ZHIBO
Madaniy meros turizmida raqamli kommunikatsiya, jamoatchilik ishtiroki va inklyuziv o‘sish – Samarqand misolida…………………………………………………………53
ISMIGUL ABDULLAYEVA
Improving data management systems of small and medium enterprises through cloud technologies in the digital economy……………………………………………………65
ABDURAYIMOV KAMOLIDDIN XURRAM O‘G‘LI
Surxondaryo viloyatida qishloq xo‘jaligining amaldagi iqtisodiy ko‘rsatkichlari tahlili…………………………………………………………………………………………………70
KABILOVA SHAHNOZA JURAYEVNA, XALIMOV JAVLON SHAXRIYOROVICH
Iste’molchilarga xizmat ko‘rsatish sohasidagi kichik biznesni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari: hududiy differensiatsiya tahlili (Qashqadaryo viloyati misolida)…………………………………………………………………………………80
UMAROVA SHAXLO ABDUVALIYEVNA
Strategik moliyaviy hisob tizimini tashkil etishning konseptual yondashuvlari va tarkibiy elementlari………………………………………………………………………………87
HOU MANPING, CUI HUIFANG
Lessons from China for ecological protection and restoration of the Aral sea basin………………………………………………………………………………………………102
SHADMANOV ZUHRIDDIN ZOKIRXODJAYEVICH
O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot rivojlanishini baholash……………………………113
BADALOVA NIGORA NORKULOVNA
Davlat boshqaruvini raqamlashtirishning xorijiy modellari va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari……………………………………………………126

ZHU YU MING
The collaborative logic of digital transformation of China's tourism infrastructure.....137
ИСАЕВА АЙЖАН
Цифровая трансформация туризма как механизм структурной диверсификации сферы услуг.....152
KARIMOVA MAFTUNA NURDINOVNA
"Yashil" qoʻshilgan qiymat: organik, halol va karbon-neytral sertifikatlarining Oʻzbekiston mahsulotlari narxiga taʼsiri.....166
XABIBULLAYEV ANVAR SHOVKAT OʻGʻLI
Zamonaviy boshqaruv modellari asosida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy menejment tizimini takomillashtirish.....177
SAPAYEV SINDOR QADAMBOY OʻGʻLI
Mintaqaviy innovatsion infratuzilma subyektlari oʻrtasidagi iqtisodiy hamkorlik rivojlanishi: qiyosiy tahlili.....185
SAIDOVA DILDORA NURMATOVNA
Yangi Oʻzbekiston taraqqiyotida oziq-ovqat xavfsizligining taʼminlanishi.....194
UMAROV AZIZJON AZAMJON OʻGʻLI
Risklarning kichik biznes korxonalariga iqtisodiy taʼsiri.....201
AZAMQULOV NURBEK ULUGʻBEK OʻGʻLI
Mamlakatimizda qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati hamda bugʻdoy yetishtirish samaradorligini oshirish yoʻllari.....207
BAXTIYAROVA SABOHAT BAXTIYAROVNA
Raqamli transformatsiya sharoitida rahbarlarning strategik liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish.....214
BOZOROVA MUXABBAT TOʻXTAYEVNA
Davr xarajatlari hisobini takomillashtirish.....221
DJURAYEV OLIMJON NARKULOVICH
Xizmatlar iqtisodiyotida mehnatni ratsional tashkil etishning zamonaviy konsepsiyalari va iqtisodiy samaradorlikni oshirish mexanizmlari.....230
KURBONOV BAXODIR ERGASHEVICH
Transfert narxlarning iqtisodiy mohiyati va ularni shakllantirishning nazariy-uslubiy asoslari.....243
FAXRIDDINOV ABDULHAKIM ZIYAUDDINOVICH
Yangi Oʻzbekistonda sabzavotchilik tarmogʻini rivojlantirish istiqbollari.....249
OMONQULOV BEKZOD TURSUNALI OʻGʻLI
Kichik biznesning innovatsion rivojlanish strategiyasini baholash mezonlari va koʻrsatkichlari.....256
KARIMOV INOMJON ORTIKBAEVICH
Qurilish sanoatida investitsiyalarni jalb qilishni boshqarishning xorijiy modellari va ularni oʻzbekiston amaliyotiga moslashtirish imkoniyatlari.....267
TURDIQULOV FARRUX RAVSHANJON OʻGʻLI
Oʻzbekistonda kichik biznesning bandlik va YAIMdagi ulushlari nomutanosibligi: milliy va hududiy statistik tahlili.....277

G'IYOSOV ILXOM KARIMOVICH
Qurilish sanoati korxonalarida korporativ boshqaruv va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning metodologik asoslari..287
BOLLIYEV SHAMSIDDIN TURSUNMAMATOVICH
Kichik biznes sohasiga investitsiyalarni jalb etishning ilmiy-nazariy asoslari....300
SHARIPOV LAZIZ AKTAM O'G'LI
Comparing parametric and non-parametric efficiency measurement under data quality constraints: stochastic frontier and dea evidence from smallholder sweet sorghum farms in Uzbekistan..306
KARIMOVA MUHAYYO ORIF QIZI
Qandolatchilik mahsulotlarining sifat nazoratini oshirishda statistik usullardan foydalanishni takomillashtirish..314
URALOV ELSHOD SIROJIDDIN O'G'LI
Mintaqada intellektual va texnologik salohiyat tushunchasining tatbiq etish.....322
MOVLONOVA DILRABO NOMOZ QIZI
Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda klasterlash mexanizmlarini takomillashtirishning konseptual asoslari..328
JO'RAYEVA SHAXLO UCHQUN QIZI
Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning aholi bandligiga ta'siri........................340
AXMEDOVA NAFISA AMIRDDIN QIZI
Innovatsion rivojlanish sharoitida O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish..347
MIRZAYEV MUZAFFAR MAXMUDOVICH
Yaponiya-O'zbekiston investitsiya hamkorligi: institutsional tuzilma va evolyutsiya bosqichlar..356

QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

MASHRAPOV AHLIDDIN TURSUNALIEVICH
Farg'ona viloyatining unumdorligi past tuproq – iqlim sharoiti uchun mos, yuqori hosilli o'rik navlarini tanlash..366
ESHPULATOV DOSTONBEK BOXODIR O'G'LI
Iqlim o'zgarishining paxta va bug'doy hosildorligiga ta'siri: O'zbekiston tumanlari bo'yicha panel ma'lumotlar tahlili (2015–2024)..371
RUZMETOV UMID ISMAILOVICH, ULUGOVA SAFARGUL FAYZULLAEVNA
Toshkent viloyati Bo'stonlik tumani sharoitida dorivor enotera (Oenothera Biennis L.) o'simligini yetishtirish uchun tuproqlarning mexanik tarkibi va agrokimyoviy xususiyatlarini baholash..385
РАВШАНОВА Н.А.
Урожайность и продуктивность совмещённых посевов сортов маша с хлопчатником в условиях Ташкентской области..391
CHARIEVA XILAL DO'STMURATOVNA, TADJIEV MARDONQUL, DJURAEV BAYNIYAZ CHARIEVICH, BEGIMQULOV BEHZOD O'ROLOVICH
Ingichka tolali g'o'zaning konkurs nav sinovi ko'chatzoridagi navlar va tizmalarining qimmatli xo'jalik belgilari..398

MINTAQADA INTELLEKTUAL VA TEXNOLOGIK SALOHIYAT TUSHUNCHASINING TATBIQ ETISH

URALOV ELSHOD SIROJIDDIN O'G'LI
Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: elshoduralov000@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada intellektual va texnologik salohiyat tushunchasining iqtisodiy mazmuni nazariy va metodologik jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqot doirasida intellektual va texnologik salohiyatning zamonaviy iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni, innovatsion faoliyatni rag'batlantirishdagi ahamiyati hamda hududiy va tarmoqlararo rivojlanishga ta'siri tahlil qilindi. Ilmiy adabiyotlar sharhi asosida mazkur tushunchaga nisbatan mavjud yondashuvlar umumlashtirilib, mualliflik talqini shakllantirildi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv asosida intellektual va texnologik salohiyatning ma'lumotlar tushunchasidan farqli jihatlari aniqlandi hamda ularning iqtisodiy jarayonlar samaradorligiga ta'siri asoslab berildi. Shuningdek, ishlab chiqilgan chizma va qiyosiy jadval orqali intellektual va texnologik salohiyatning iqtisodiy o'sish, raqobatbardoshlik va innovatsion rivojlanishni ta'minlashdagi strategik ahamiyati ochib berildi. Tadqiqot natijalari intellektual va texnologik salohiyatni iqtisodiy rivojlanishning ustuvor omili sifatida baholash va uni samarali boshqarishga qaratilgan ilmiy xulosalar hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.
Kalit so'zlar: intellektual va texnologik salohiyat, innovatsion rivojlanish, iqtisodiy o'sish, bilim va texnologiyalar, raqobatbardoshlik, hududiy rivojlanish, ilmiy-texnik taraqqiyot, kognitiv qobiliyat.

Аннотация. В данной статье теоретически и методологически исследуется экономическое содержание концепции интеллектуального и технологического потенциала. В рамках исследования проанализирована роль интеллектуального и технологического потенциала в современном экономическом развитии, его значение в стимулировании инновационной деятельности и влияние на региональное и межотраслевое развитие. На основе обзора научной литературы обобщены существующие подходы к данной концепции и сформирована авторская интерпретация. В ходе исследования, на основе сравнительного анализа и систематического подхода, выявлены аспекты интеллектуального и технологического потенциала, отличающиеся от информационного понятия, и обосновано их влияние на эффективность экономических процессов. Также с помощью разработанной диаграммы и сравнительной таблицы выявлена стратегическая важность интеллектуального и технологического потенциала в обеспечении экономического роста, конкурентоспособности и инновационного развития. Результаты исследования позволяют оценить интеллектуальный и технологический потенциал как приоритетный фактор экономического развития и разработать научные выводы и практические рекомендации, направленные на его эффективное управление.
Ключевые слова: интеллектуальный и технологический потенциал, инновационное развитие, экономический рост, знания и технологии, конкурентоспособность, региональное развитие, научно-технический прогресс, познавательные способности.

Abstract. This article studies the economic content of the concept of intellectual and technological potential theoretically and methodologically. Within the framework of the study, the role of intellectual and technological potential in modern economic development, its importance in stimulating innovative activity, and its impact on regional and inter-sectoral development were analyzed. Based on a review of scientific literature, existing approaches to this concept were summarized and an author's interpretation was formed. In the course of the study, based on a comparative analysis and a systematic approach, the aspects of intellectual and technological potential that differ from the concept of information were identified and their impact on the efficiency of economic processes was substantiated. Also, the strategic importance of intellectual and technological potential in ensuring economic growth, competitiveness, and innovative development was revealed through the developed diagram and comparative table. The results of the study allow us to evaluate intellectual and technological potential as a priority factor of economic development and develop scientific conclusions and practical recommendations aimed at its effective management.
Keywords: intellectual and technological potential, innovative development, economic growth, knowledge and technology, competitiveness, regional development, scientific and technological progress, cognitive ability.

2026-yil, avgust.
№8-son.
ISSN: 3060-5245

KIRISH

Hozirgi globallashuv sharoitida bilimlar iqtisodiyotini shakllantirish orqali aholining farovon turmush darajasini oshirish, hududlar oʻrtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish hamda mintaqalarning innovatsion rivojlanishini taʼminlash masalalari ilmiy-amaliy jihatdan alohida dolzarblik kasb etmoqda. Jahon tajribasi shuni koʻrsatmoqdaki, innovatsion faoliyatni hududlar kesimida rivojlantirish, intellektual salohiyatdan samarali foydalanish va bilimga asoslangan ishlab chiqarish tarmoqlarini kengaytirish hududiy daromadlar tengsizligini kamaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyotiga asoslangan hududiy rivojlanish modellarini joriy etish orqali iqtisodiy oʻsishning barqarorligini taʼminlash, aholining real daromadlarini oshirish va innovatsion muhitni kuchaytirishga qaratilgan zamonaviy metod va yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. Mazkur jarayonlar mamlakatimiz sharoitida ham bilimlar iqtisodiyotini rivojlantirishning samarali modellari va mexanizmlarini ilmiy asosda tadqiq etish hamda ularni amaliyotga joriy etish orqali hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi mavjud nomutanosibliklarni bartaraf etish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

MAVZUGA DOIR ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda iqtisodiyot tarmoqlarini tasniflashda ularning asosiy rivojlanish omillari va faoliyat predmeti muhim mezon sifatida qaraladi. Jumladan, savdo iqtisodiyoti tovarlar va xizmatlar almashuvining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlariga asoslangan boʻlsa, qishloq xoʻjaligi iqtisodiyoti qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish, taqsimlash va ayirboshlash jarayonlarida shakllanadigan iqtisodiy munosabatlarni ifodalaydi. Mazkur mantiqiy yondashuvdan kelib chiqib, intellektual va texnologik salohiyat iqtisodiy oʻsishning bilim, innovatsiya va zamonaviy texnologiyalarga tayangan ustuvor manbai sifatida talqin etiladi.

Postindustrial rivojlanish sharoitida intellektual va texnologik salohiyat mamlakatlar hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Ushbu jarayonda moddiy resurslar nisbatan ikkilamchi ahamiyat kasb etib, intellektual resurslar, ilmiy-texnik bilimlar va innovatsion yechimlar hududiy rivojlanishning barqarorligini taʼminlovchi asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon boʻlmoqda. Natijada hududlar rivojlanishida yangi innovatsion markazlar va texnologik infratuzilmalar shakllanmoqda.

XX asrning 1990-yillariga qadar intellektual va texnologik salohiyatning iqtisodiy rivojlanishdagi roli yagona ilmiy konsepsiya doirasida yetarlicha tizimlashtirilmagan boʻlsa-da, 1990-yillarning ikkinchi yarmidan boshlab ushbu tushuncha iqtisodiy oʻsishning muhim omili sifatida ilmiy muomalaga keng joriy etildi. Xususan, 1996-yilda OECD tomonidan ilgari surilgan yondashuvlarda bilim va axborotga asoslangan resurslardan samarali foydalanish iqtisodiy taraqqiyotning muhim sharti sifatida eʼtirof etildi, bu esa intellektual va

2026-yil, avgust.
№8-son.
ISSN: 3060-5245

texnologik salohiyatni rivojlantirish masalalarini ilmiy asoslashga xizmat qildi. Ilmiy manbalarda intellektual va texnologik salohiyatning mazmuni ikki yoʻnalishda talqin etiladi. Birinchi yoʻnalishda u mustaqil iqtisodiy resurs sifatida qaralib, ilmiy ishlanmalar, innovatsiyalar va yuqori texnologiyali mahsulotlar yaratish jarayonida namoyon boʻladi. Ikkinchi yoʻnalishda esa intellektual va texnologik salohiyat ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshiruvchi, iqtisodiy faoliyatni modernizatsiya qiluvchi asosiy omil sifatida talqin etiladi. Mazkur yondashuv hududlarning innovatsion rivojlanish darajasini baholashda muhim metodologik ahamiyatga ega. Mazkur ilmiy qarashlar Peter Drucker tadqiqotlarida yanada rivojlantirilib, intellektual va texnologik salohiyat zamonaviy iqtisodiyotda raqobatbardoshlikni taʼminlovchi strategik resurs sifatida eʼtirof etiladi. Uning fikricha, ilmiy bilimlar, texnologiyalar va innovatsion boshqaruv usullarini iqtisodiy jarayonlarga integratsiya qilish hududlarning barqaror va innovatsion rivojlanishini taʼminlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda umumilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan keng foydalanildi. Jumladan, mantiqiy tahlil va sintez usullari orqali intellektual va texnologik salohiyat tushunchasining nazariy asoslari hamda uning hududiy rivojlanishdagi roli oʻrganildi. Taqqoshlama tahlil usuli yordamida hududlar kesimida innovatsion rivojlanish koʻrsatkichlari, texnologik infratuzilma darajasi va iqtisodiy oʻsish surʼatlari oʻrtasidagi farqlar aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Intellektual va texnologik salohiyat yangi faoliyat turlari, iqtisodiyot tarmoqlari hamda texnologik yoʻnalishlarning shakllanishiga xizmat qilib, mavjud texnologiyalarni yangilash va modernizatsiya qilishning muhim harakatlantiruvchi kuchiga aylanadi[1]. Ushbu salohiyatning rivojlanishi aholi farovonligini oshirishning asosiy omillaridan biri boʻlib, iqtisodiy tizimning barqarorligi va raqobatbardoshligini taʼminlaydi. Yangi bilimlar, innovatsion yechimlar va ilgʻor texnologiyalarni ishlab chiqish jarayonlarining jadallashuvi natijasida iqtisodiyot intellektual resurslar almashinuvi va ularni oʻzaro baholashga asoslangan murakkab tizim sifatida namoyon boʻladi[2].

Intellektual va texnologik salohiyatning iqtisodiy jarayonlardagi muhim oʻrni birinchilardan boʻlib neoklassik iqtisodiyot asoschilaridan biri boʻlgan Alfred Marshall tomonidan ilmiy asoslab berilgan. Uning taʼkidlashicha, kapitalning muhim qismi bilim va tashkilotchilik qobiliyatidan iborat boʻlib, aynan bilim ishlab chiqarish samaradorligini oshiruvchi asosiy omil hisoblanadi[3]. Ushbu yondashuv intellektual salohiyatni iqtisodiy rivojlanishning strategik resursi sifatida talqin qilishga metodologik asos yaratadi.

Shuningdek, iqtisodiy taraqqiyotda intellektual va texnologik salohiyatning roli Friedrich Hayek va Joseph Schumpeter ilmiy qarashlarida ham alohida oʻrin egallaydi. Ularning fikricha, iqtisodiy jarayonlar markazida innovatsiyalar, ilmiy-texnik taraqqiyot hamda insonning kognitiv qobiliyatlari turadi[4-5]. Mazkur

2026-yil, avgust.
№8-son.
ISSN: 3060-5245

yondashuvlar texnologik yangilanish va ijodiy faoliyatni iqtisodiy oʻsishning asosiy omili sifatida asoslab beradi.

Ilmiy adabiyotlarda intellektual va texnologik salohiyat “ma’lumotlar”, “axborot”, “bilim”, “aql” va “kognitiv qobiliyat” kabi tushunchalar bilan uzviy bogʻliq holda izohlanadi[6]. Biroq ushbu kategoriyalarning mazmuni va oʻzaro munosabatlarini talqin qilishda yagona ilmiy yondashuvning mavjud emasligi terminologik tafovutlarni yuzaga keltirmoqda. Natijada mazkur tushunchalarni nazariy va falsafiy jihatdan baholashda turli konseptual yondashuvlar shakllangan.

Shu sababli intellektual va texnologik salohiyatni tashkil etuvchi asosiy tushunchalarni aniq ajratish hamda ularning oʻzaro bogʻliqligini tizimli asosda tahlil qilish zarurati yuzaga keladi. Mazkur tadqiqotda ushbu muammo yagona “ma’lumotlar – axborot – bilim – kognitiv qobiliyat” tushunchalar tizimining ishlashi nuqtai nazaridan koʻrib chiqiladi[7]. Bunda tizim elementlarining ichki dialektik birlik asosida oʻzaro bogʻliqligi hamda ularning intellektual va texnologik salohiyatni shakllantirishdagi bevosita roli hisobga olinadi. Ushbu yondashuv hududlarning innovatsion rivojlanishini ta’minlash va intellektual resurslardan samarali foydalanishga qaratilgan ilmiy xulosalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Ilmiy adabiyotlarda intellektual va texnologik salohiyat tushunchasini aniqlashga nisbatan mualliflarning yondashuvlari turlicha boʻlib, ular mazkur kategoriyani iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida talqin etadilar. Ayrim tadqiqotchilar intellektual va texnologik salohiyatni bilimlar, innovatsiyalar va texnologiyalarni taqdim etish shakli sifatida, ya’ni ilmiy ishlanmalar, raqamli texnologiyalar, texnik yechimlar hamda intellektual mahsulotlar koʻrinishida izohlaydilar. Boshqa yondashuvlarda esa u har qanday iqtisodiy qaror, strategiya va boshqaruv jarayonlari uchun zarur boʻlgan bilimlar, texnologiyalar va kompetensiyalar majmuasi sifatida qaraladi.

Shuningdek, ayrim mualliflar intellektual va texnologik salohiyatni axborot va bilimlar tizimining tarkibiy qismi sifatida talqin qilib, uning iqtisodiy jarayonlarda uzluksiz yangilanib boruvchi resurs ekanligini ta’kidlaydilar. Ushbu yondashuvlar asosida intellektual va texnologik salohiyat muallif tomonidan axborot va bilimlarning asosini tashkil etuvchi, real iqtisodiy obyektiv faktlarga tayangan ilmiy-texnik va intellektual resurslar majmuasi sifatida izohlanadi (1-jadval).

Mazkur jadvalda tushunchalarning iqtisodiy mazmuni shundan iboratki, intellektual va texnologik salohiyat iqtisodiy tizimda innovatsion rivojlanishning asosiy manbai boʻlib, ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirish, yangi faoliyat turlari va texnologik yoʻnalishlarning shakllanishiga xizmat qiladi. U iqtisodiy oʻsish sharoitida ommaviylashib boruvchi va barcha tarmoqlar rivojlanishiga bevosita ta’sir koʻrsatuvchi resurs sifatida namoyon boʻladi. Bundan tashqari, intellektual va texnologik salohiyatning mavjudligi undan foydalanish darajasi bilan bevosita bogʻliq boʻlmay, uni samarali boshqarish va iqtisodiy jarayonlarga integratsiya qilish orqali real natijalarga erishish mumkin.

1-jadval

Intellektual va texnologik salohiyat tushunchasining iqtisodiy mazmuni: qiyosiy tahlil

	Ma'lumotlar tushunchasi	Intellektual va texnologik salohiyat tushunchasi
	Axborotni tashkil etuvchi obyektiv faktlar majmui	Bilimlar, innovatsiyalar, texnologiyalar va kognitiv qobiliyatlar majmui
	Alifbo-raqam, raqamli, matn, grafik, tovush koʻrinishida	Ilmiy ishlanmalar, texnologik yechimlar, intellektual mahsulotlar, raqamli platformalar
	Qarorlar qabul qilish uchun zarur axborot bazasi	Iqtisodiy oʻsish, innovatsiya va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omil
		Bevosita (ishlab chiqarish vositasi va rivojlanish resursi sifatida)
	Axborot texnologiyalari rivoji bilan keng tarqaladi	Innovatsion rivojlanish sharoitida tarmoqlararo ommaviylashadi
gʻliqligi		Mavjud boʻlishi ham strategik ustunlik yaratadi, samaradorlik boshqaruvga bogʻliq
Samaradorlikka ta'siri	Jarayonlar samaradorligini axborot bilan ta'minlaydi	Koʻplab iqtisodiy jarayonlar samaradorligining asosini tashkil etadi
	Hududiy qarorlar uchun axborot manbai	Hududlarning innovatsion va texnologik rivojlanishini belgilovchi omil
		Uzoq muddatli strategik rivojlanish resursi

Shu bilan birga, intellektual va texnologik salohiyat koʻplab iqtisodiy jarayonlar samaradorligining asosi boʻlib, hududiy va tarmoqlararo raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol oʻynaydi.

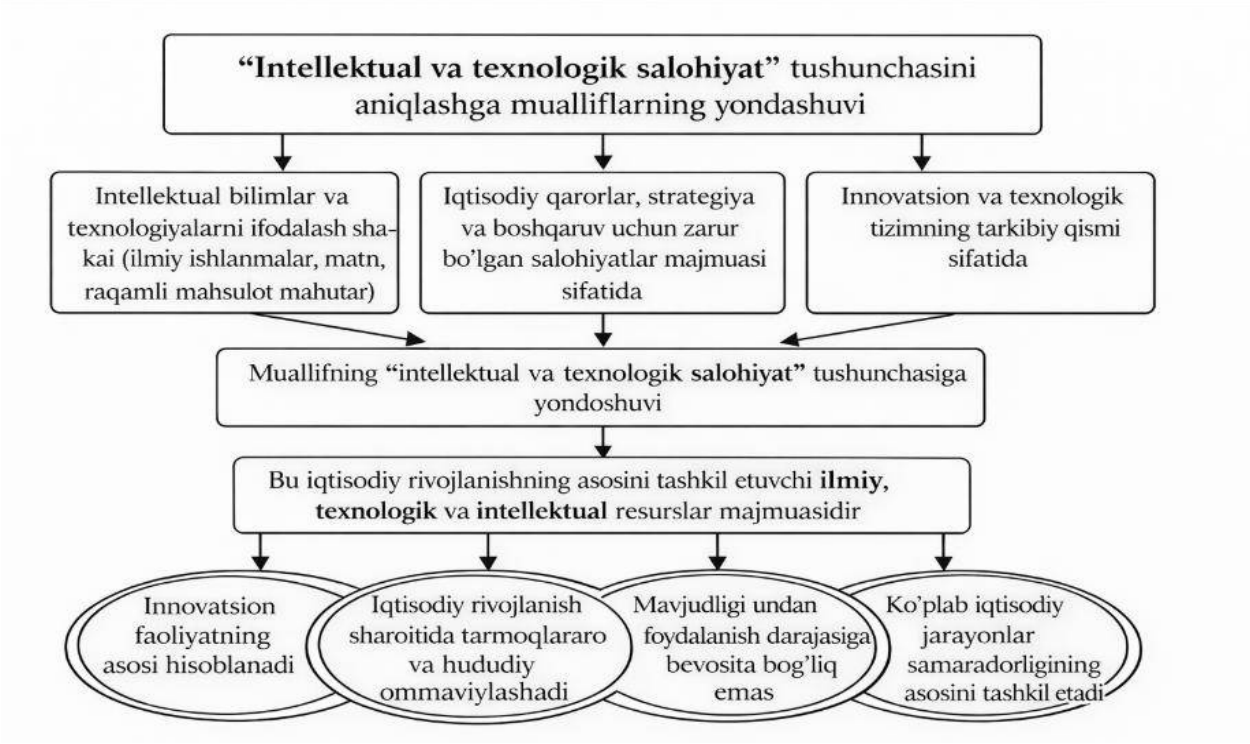

1-rasm. Intellektual va texnologik salohiyat tushunchasi hamda uning iqtisodiy mazmuniga muallif yondashuvi

Mazkur rasmda intellektual va texnologik salohiyat tushunchasini aniqlashga nisbatan muallif yondashuvi tizimli koʻrinishda aks ettirilgan. Unda intellektual bilimlar va texnologiyalarni ifodalash shakllari, iqtisodiy qarorlar va boshqaruv jarayonlari uchun zarur boʻlgan salohiyatlar majmuasi hamda innovatsion va texnologik tizimning tarkibiy qismi sifatidagi yondashuvlar umumlashtirilgan. Rasmda intellektual va texnologik salohiyat iqtisodiy rivojlanishning asosini tashkil etuvchi ilmiy, texnologik va intellektual resurslar majmuasi sifatida talqin etilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari intellektual va texnologik salohiyat zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi omillaridan biri ekanligini koʻrsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, intellektual bilimlar, innovatsiyalar va texnologik resurslarning uygʻun rivojlanishi yangi faoliyat turlari va iqtisodiyot tarmoqlarining shakllanishiga, mavjud texnologiyalarning yangilanishiga hamda iqtisodiy jarayonlar samaradorligining oshishiga xizmat qiladi. Maqolada aniqlanishicha, intellektual va texnologik salohiyat nafaqat axborot va bilimlardan foydalanish darajasi bilan, balki ularni samarali boshqarish, iqtisodiy jarayonlarga integratsiya qilish va innovatsion muhit bilan uygʻunlashtirish orqali real iqtisodiy natijalarga erishishni ta’minlaydi. Shuningdek, mazkur salohiyat hududiy va tarmoqlararo rivojlanish jarayonlarida iqtisodiy nomutanosibliklarni kamaytirish, raqobatbardoshlikni oshirish va aholi farovonligini ta’minlashda muhim rol oʻynashi aniqlandi. Mazkur xulosa va takliflar intellektual va texnologik salohiyatni iqtisodiy rivojlanishning ustuvor omili sifatida rivojlantirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar va amaliy qarorlar uchun metodologik asos boʻlib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Porter M.E., Heppelmann J.E. How Smart, Connected Products Are Transforming Companies // Harvard Business Review. — 2015. — Vol. 93, No. 10. — P. 96–114.

2. Foray D. Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy. — London: Routledge, 2015. — 168 p.

3. Asheim B.T., Isaksen A., Trippl M. Advanced Introduction to Regional Innovation Systems. — Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019. — 192 p.

4. OECD. Regions in Industrial Transition: Policies for People and Places. — Paris: OECD Publishing, 2019. — 180 p.

5. OECD. Regional Industrial Transitions to Climate Neutrality. — Paris: OECD Publishing, 2023. — 168 p.

6. European Commission. European Panorama of Clusters and Industrial Change. — Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. — 116 p.

7. Benner M. Smart Specialisation and Regional Innovation Systems in the Context of Industrial Transformation // Regional Studies, Regional Science. — 2023. — Vol. 10, No. 1. — P. 1–18.

2026-yil, avgust. №8-son.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun
Musahhih: Boltayev Nurali
Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru
Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal
Telefon raqami: +998939018320, +998934393000
Jurnal rasmiy sayti: https://www.agrobiznesjournal.uz

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali Oʻzbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari boʻyicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xoʻjaligi fanlari boʻyicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar roʻyxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet koʻchasi, 2-uy